

Sodišče: Višje sodišče v Ljubljani

Oddelek: Civilni oddelek

ECLI: ECLI:SI:VSLJ:2023:II.CP.757.2022

Evidenčna številka: VSL00067492

Datum odločbe: 13.06.2023

Senat, sodnik posameznik: Polona Marjetič Zemljič (preds.), Matjaž Voglar (poroč.), Barbara Žužek Javornik

Področje: CIVILNO PROCESNO PRAVO - OBLIGACIJSKO PRAVO - VARSTVO POTROŠNIKOV

Institut: kreditna pogodba v *CHF* - potrošniška kreditna pogodba - varstvo potrošnikov - predpogodbena dolžnost informiranja - valutno tveganje - pojasnilna dolžnost banke - slaba vera banke - znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank - nepošten pogodbeni pogoji - ravnanje v nasprotju z načelom vestnosti in poštenja - nična pogodba - Direktiva Sveta 93/13/EGS - nepopolno ugotovljeno dejansko stanje zaradi zmotne uporabe materialnega prava - nesklepčnost dela tožbenega zahtevka

Zveza: OZ člen 5, 86, 86/1, 87. ZVPot člen 23, 24, 24/1. ZPP člen 355, 355/2, 365, 365-3

Jedro

Pri kreditih v tuji valuti gre ob neustrezno opravljeni pojasnilni dolžnosti praviloma za nepošten pogodbeni pogoji. (Ne)opravljena pojasnila dolžnost banke je ključnega pomena za presojo nepoštenosti.

Banka, ki ima profesionalno znanje in izkušnje glede prevzema pogodbenih tveganj, je v razmerju do potrošnika v izraziti informacijski premoči. Enakopravnost mora banka vzpostaviti s skrbno opravljenimi pojasnilnimi dolžnostmi. Ni dovolj, da se potrošnik zaveda, da se valutni tečaj lahko spremeni, temveč mu je treba dati jasno vedeti, da se tečaj, zlasti na dolgi rok, lahko znatno spremeni, kar ima lahko zanj tudi znatno neugodne ekonomske posledice (možnost uresničitve "črnega scenarija").

Izrek

I. Pritožbi se delno ugodi in se sodba sodišča prve stopnje:

- spremeni v I./1. točki izreka tako, da se pravilno glasi:

»Ugotovi se, da sta kreditna pogodba št. 001 z dne 17. 7. 2008 ter pogodba o zastavi nepremičnine z dne 17. 7. 2008, sklenjeni med A. A. kot kreditjemalko in banko B., d. d., kot kreditodajalko, nični.«;

- razveljavi v I./2., I./4. in II. točki izreka ter se zadeva v tem obsegu vrne sodišču prve stopnje v novo

sojenje.

II. V ostalem se pritožba zavrne ter se v nespremenjenem in nerazveljavljenem delu (I./3. točka izreka) sodba sodišča prve stopnje potrdi.

III. Odločitev o stroških pritožbenega postopka se pridrži za končno odločbo.

Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je z izpodbijano sodbo zavrnilo tožbeni zahtevek, s katerim sta tožnika zahtevala: - ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe št. 001 z dne 8. 1. 2018 in pogodbe o zastavi nepremičnine z istega dne (I./1. točka izreka), - plačilo 134.823,58 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi od vložitve tožbe (I./2. točka izreka), - izstavitve overjenega zemljiškoknjžnega dovolila za izbris hipoteke za zavarovanje toženkine terjatve pri nepremičnini parc. št. 00/5, k. o. X (I./3. točka izreka) ter - povrnitev stroškov pravnega postopka z zakonskimi zamudnimi obrestmi (I./4. točka izreka). Posledično je tožnikoma naložilo, da sta dolžna toženki povrniti vse potrebne pravne stroške (II. točka izreka).

2. Tožnika sta vložila pravočasno pritožbo iz vseh pritožbenih razlogov po prvem odstavku 338. člena Zakona o pravnem postopku (ZPP) ter zaradi kršitve pravice do izjave oziroma pravice do enakega varstva pravic (22. člen Ustave RS (URS)) in kršitve pravice do zasebne lastnine (33. člen URS). V nadaljevanju pritožbeno sodišče povzema le bistvo pritožbenih navedb.

Glede (ne)izvedbe dokazov pritožnika sodišču očitata, da je pavšalno zavrnilo njun dokazni predlog za postavitev izvedenca finančne stroke in s tem podalo vnaprejšnjo dokazno oceno. Poleg tega ni upoštevalo strokovnih člankov Igorja Vuksanovića in se ni opredeljevalo do posamične sodne prakse VSM in VSL kot tudi ne do letnega poročila Bank Austria Creditanstalt. Izjavo priče D. D., da je LIBOR ugodnejši od EURIBOR-ja in zato kredit *CHF* ugodnejši od kredita v EUR, je nepravilno štel kot dejstvo, čeprav je šlo za zavajanje. Zmotno je tudi razlogovanje glede priče E. E., ki je pooblaščenca oseba v banki in je podal izjavo v tej vlogi.

V zvezi z zatrjevano slabo vero toženke nasprotujeta zaključkom sodišča glede opozoril Banke Slovenije. Banke so vedele več, kot želijo priznati. Vodstva bank so bila s strani Banke Slovenije informirana o visoki volatilnosti *CHF* in trendih gibanja ter posledično o visokih in nesorazmernih tveganjih za komitente. Teh opozoril toženka v okviru pojasnilne dolžnosti ni prenesla kreditojemalcem, skrivala je možnost črnega scenarija. Ukrep švicarske centralne banke bi lahko bil pričakovan. Hud padec vrednosti EUR več kot 8 let po sklenitvi kreditne pogodbe ni bil nepredvidljiv. V finančnem svetu je znano, da *CHF* predstavlja valuto t. i. varnega zatočišča, ki ima specifičen trend gibanja – v primeru gospodarskih kriz brez izjeme pridobiva na svoji vrednosti nasproti ostalim valutam. Poleg tega bi toženka morala vedeti, da so gospodarske krize reden (ciklični) pojav v gospodarstvu ter da položaj šibkega *CHF* dolgoročno ne more zdržati. Toženka je tožnikoma zamolčala ključne informacije, ki jih je poznala, in ravnala skrajnje nemoralno. Poleg tega ne drži, da iz tečajnih razlik ni imela premoženjske koristi.

Zaključek sodišča, da toženka ni uspela izkazati, da je opravila pojasnilno dolžnost v luči kriterijev Sodišča Evropske unije (SEU), dejansko pomeni, da toženka ni bila v dobri veri (kar je odločilno pri ugotavljanju nepoštenosti pogodbenega pogoja).

Valutna klavzula ni bila namenjena ohranjanju vrednosti, ampak je spremenila kreditno pogodbo v aleatorno pogodbo. Sodišče bi se moralo opredeliti, ali omejitev valutne klavzule ne izhaja iz prepovedi nepoštenih pogojev. Valutno je tvegala le tožeča stranka, česar sploh ni vedela. Če bi vedela za neomejeno valutno tveganje, ne bi nikoli sklenila predmetne kreditne pogodbe. Banka se je glede tveganja večkratno zavarovala in valutnega tveganja ni imela. Že zato gre za znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih.

Za presojo slabe vere in znatnega neravnotežja ni ključno, ali je toženka lahko predvidevala natančno gibanje tečaja, temveč, ali je lahko predvidevala, da se tveganje, ki ga je prevzela tožnica, dolgoročno ne bo realiziralo v njeno korist.

Opozarjata tudi na neskladnost sodne prakse Vrhovnega sodišča RS (zlasti sodbe II Ips 195/2018) z zavezujočo sodno prakso SEU (to je zlasti s sodbo C-186/16).

Pritožbenemu sodišču predlagata, naj sodbo spremeni tako, da tožbenemu zahtevku ugotovi oziroma podredno, naj sodbo razveljavi in zadevo vrne sodišču prve stopnje v ponovno odločanje, toženki pa naloži povračilo pravih in pritožbenih stroškov.

3. Toženka v odgovoru na pritožbo kot ključno izpostavlja, da gre v konkretnem primeru za pravi kredit v tuji valuti, ne za pogodbo z valutno klavzulo. Višina mesečne kreditne obveznosti ni bila odvisna od vsakokratnega tečaja, temveč le od obrestne mere LIBOR, ta pa je bila ves čas v korist tožnikov. Tožnika nista bila neposredno izpostavljena valutnemu tveganju, posredno (do svojih virov sredstev) pa sta bili temu tveganju izpostavljeni obe stranki (zato med njima ni bilo znatnega neravnotežja). Toženkina stališča potrjuje sodba Vrhovnega sodišča RS II Ips 32/2019 z dne 23. 1. 2020. Tožnikoma je toženka razkrila vse informacije, ki so ji bile znane ali bi ji morale biti znane, med drugim jima je dala tudi opozorilo, da lahko menjalni tečaj neomejeno naraste tudi do te mere, da bo težko izpolnjevati pogodbene obveznosti. Toženka ni bila v slabi veri, saj nihče ni mogel pričakovati več kot 40 % apreciacije CHF proti EUR. Predlaga zavrnitev pritožbe in naložitev stroškov z odgovorom na pritožbo tožnikoma, skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi.

4. Pritožba je delno utemeljena.

5. Prva tožnica (kreditojemalka) je 17. 7. 2008 s toženko (banko) sklenila kreditno pogodbo v CHF. Izposodila si 341.523,00 CHF (tedaj 208.283,80 EUR), ki se jih je skupaj s pogodbenimi obrestmi (sestavljenimi iz 6-mesečnega LIBOR-ja in obrestne marže 1,5 %, skupaj tedaj 4,47 %) zavezala vrniti v 30 letih oziroma v 360 mesečnih anuitetah (zadnja anuiteta zapade 1. 8. 2038). Za zavarovanje toženkine terjatve je bila sklenjen Sporazum o zavarovanju denarne terjatve (v obliki neposredno izvršljivega notarskega zapisa) z ustanovitvijo hipoteke na nepremičnini v solasti obeh tožnikov. Poleg tega je drugi tožnik (zunajzakonski partner prve tožnice) pristopil k dolgu prve tožnice kot solidarni porok. Kredit je bil dan za nakup stanovanjske hiše obeh tožnikov in odplačevan je redno, s prihodki v EUR.

6. Sodišče prve stopnje je po izvedenem dokaznem postopku¹ v celoti zavrnilo tožbeni zahtevek kot neutemeljen. Kot bistvene pravne zaključke sodbe gre izpostaviti naslednje: 1) toženka ni uspela izkazati, da je opravila pojasnilno dolžnost v luči kriterijev SEU, 2) toženka ni ravnala v nasprotju z dobro vero² in 3) ob sklenitvi kreditne pogodbe³ ni bilo podano znatno neravnotežje med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank.⁴ Na tej podlagi je sodišče prve stopnje zaključilo, da sporni pogodbeni pogoj ni nepošten in da posledično kreditna pogodba ni nična, neutemeljeni pa so tudi vsi ostali zahtevki tožnikov.

Pri sprejemu izpodbijane odločitve se je sodišče prve stopnje oprlo zlasti na določila Obligacijskega zakonika (OZ), Zakona o potrošniških kreditih (ZPotK), Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot) in Direktive 93/13.⁵ Navedlo je tudi, da je upoštevalo sodno prakso SEU in Vrhovnega sodišča RS.

7. V času sojenja na prvi stopnji so bili sprejeta odločitev in argumenti zanjo v skladu s prevladujočo sodno prakso Vrhovnega sodišča RS, vendar se je praksa pozneje v pomembnem delu spremenila, tudi pod vplivom nekaterih novejših odločb SEU. Odločitev o zavrnitvi zahtevka za ugotovitev ničnosti spornih pogodb je glede na najnovejšo sodno prakso Vrhovnega sodišča RS⁶ materialnopravno zmotna.

8. Pritožnika utemeljeno vztrajata pri stališču o nepoštenosti spornega pogodbenega pogoja (to je dogovora o valuti posojila). Kljub pravilnemu zaključku, da toženka ni uspela izkazati, da je opravila pojasnilno dolžnost v luči kriterijev SEU, je namreč sodišče prve stopnje zmotno ocenilo, da toženka *ni ravnala v nasprotju z dobro vero* ter da ob sklenitvi kreditne pogodbe *ni bilo podano znatno neravnotežje* med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank. V skladu s stališčem najnovejše sodne prakse Vrhovnega sodišča RS, ki je sledilo merilom SEU ob razlagi Direktive 93/13, gre pri kreditih v tuji valuti ob neustrezno opravljeni pojasnilni dolžnosti praviloma za nepošten pogodbeni pogoj.⁷

9. Glede na najnovejša stališča sodne prakse je materialnopravno napačen pristop sodišča prve stopnje, ki je (ne)poštenost spornega pogodbenega pogoja ocenjevalo povsem neodvisno od vprašanja, ali je bila pojasnilna dolžnost opravljena pravilno ali ne. Vrhovno sodišče RS je v svojih zadnjih odločbah poudarilo, da je (ne)opravljena pojasnilna dolžnost banke ključnega pomena za presojo nepoštenosti spornega pogodbenega pogoja – glej sodbi II Ips 8/2022 z dne 19. 4. 2023 in II Ips 18/2022 z dne 21. 12. 2022. V prvem odstavku 24. člena ZVPot alternativno⁸ naštetih splošnih tipov nepoštenih pogodbenih pogojev ni mogoče presojati neodvisno od ugotovitev o tem, na kakšen način je banka opravila svojo pojasnilno dolžnost do potrošnika.

10. Krediti v tuji valuti sami po sebi niso nepošteni, vendar pa lahko neustrezna pojasnila glede potencialno neomejenega predmeta obveznosti vzpostavijo znatno neravnotežje (prva alineja prvega odstavka 24. člena ZVPot).⁹ Banka, ki ima profesionalno znanje in izkušnje glede prevzema pogodbenih tveganj, je namreč v razmerju do potrošnika v izraziti informacijski premoči.¹⁰ Enakopravnost med njima je treba vzpostaviti s skrbno opravljeno pojasnilno dolžnostjo banke¹¹ (dobra vera v postopkovnem pogledu). Tedaj v trenutku sklenitve pogodbe ni informacijskega razkoraka med pogodbenima strankama.

11. V zvezi z ustreznim obsegom pojasnil iz judikature SEU izhaja, da je po Direktivi 93/13 poleg uvida v osnovno delovanje kreditiranja v tuji valuti osrednji cilj predpogodbenega informiranja, da banka seznaní potrošnika s tem, da ima poleg koristi takšno kreditiranje lahko zanj tudi znatne negativne finančne posledice, celo takšne, ki jih bo morda težko nosil.¹² *Pri tem so posebej pomembna pojasnila o tveganjih potrošnika v primeru velikega znižanja vrednosti valute, ki je zakonito plačilno sredstvo v državi članici njegovega stalnega prebivališča, ter o povečanju tujih obrestnih mer.*¹³ Ni torej dovolj, da se potrošnik zaveda, da se valutni tečaj lahko spremeni, temveč mu je treba dati jasno vedeti, da se tečaj, zlasti na dolgi rok, lahko znatno spremeni, kar ima lahko zanj tudi znatne negativne ekonomske posledice.¹⁴ V nasprotnem primeru je lahko izpolnitev pogodbe znatno drugačna od potrošnikovih utemeljenih pričakovanj (primerjaj tretjo alinejo prvega odstavka 24. člena ZVPot).¹⁵

12. Tako je bilo tudi v konkretnem primeru, saj izveden dokazni postopek ne potrjuje, da bi bila toženka kreditjemalki (prvi tožnici) dala vsa potrebna pojasnila, na podlagi katerih bi ta lahko sprejela premišljeno in preudarno odločitev o najemu kredita v CHF. Bančna uslužbenka D. D., ki je prvi tožnici

predstavila kreditno ponudbo, ob zaslišanju ni potrdila navedb toženke, da bi bila prva tožnica deležna tudi kakšnih posebnih pojasnil v zvezi z najemom kredita v tuji valuti (to je glede možnosti znatnih sprememb menjalnega tečaja CHF/EUR na dolgi rok). Dana pojasnila so se v glavnem osredotočala le na način odplačevanja tega kredita, saj (je) prva tožnica prejema(la) dohodka v EUR, CHF pa v Republiki Sloveniji ni zakonito plačilno sredstvo. O pomenu in morebitnih posledicah prevzetega valutnega tveganja prva tožnica ni bila poučena, valutno tveganje ji tudi ni bilo predstavljeno kot neomejeno, temveč le kot »nihanje gor in dol,« za katerega je sama sklepala, da se njegovi učinki na dolgi rok izničijo. Razen podpisa izjave o prevzemu valutnega tveganja, kar samo zase za izpolnitev pojasnilne dolžnosti ne zadostuje (to je sodišče prve stopnje pravilno pojasnilo), o valutnem tveganju pred sklenitvijo kreditne pogodbe ni bilo govora. To je razvidno tako iz izpovedbe prve tožnice kot tudi iz izpovedbe bančne uslužbenke D. D.

13. Zaradi nepredvidljivosti dogodkov, ki vplivajo na tečajne spremembe, v okviru zahteve po transparentnosti od banke ni mogoče pričakovati predložitve (podaje) natančnih informacij o finančnih posledicah, povezanih s tečajnimi spremembami. Vendar pa je banka dolžna potrošniku posredovati tudi informacije o *možnosti* uresničitve t. i. »črnega scenarija« (kako bi na obroke za odplačilo kredita vplivalo zelo veliko znižanje potrošnikove domače valute ter zvišanje tuje obrestne mere¹⁶) – in o tem prva tožnica ni bila poučena. Iz sodne prakse SEU namreč izhaja domneva, da se povprečen potrošnik ne zaveda dejanskega obsega valutnega tveganja.¹⁷ Po drugi strani je od banke kot profesionalne finančne institucije mogoče pričakovati, da ima glede na pretekle izkušnje (potek gospodarskih kriz in finančnih zlomov v preteklosti) zavedanje in tudi pričakovanje, da lahko v daljšem časovnem obdobju nastopijo dogodki, ki bodo močno pretresli valutni trg.¹⁸

14. Na vse navedeno v zvezi s presojo slabe vere toženke in znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank smiselno opozarjata tudi pritožnika. Pravilno poudarjata, da ni ključno, ali je toženka lahko predvidevala natančno gibanje tečaja, temveč, ali je lahko predvidevala, da se tveganje, ki sta ga prevzela tožnika, dolgoročno ne bo realiziralo v njuno korist, pa jima je zamolčala nekatere bistvene informacije, ki jih je poznala.

15. Glede na najnovejšo sodno prakso Vrhovnega sodišča RS je sodišče prve stopnje v izpodbijani sodbi¹⁹ zmotno ocenilo opozorila Banke Slovenije v njenih dopisih in poročilih iz let 2005, 2006 in 2007.²⁰ Pritožnika utemeljeno izpostavljata, da so bila vodstva bank s strani Banke Slovenije informirana o visoki volatiliti CHF in trendih gibanja ter posledično o visokih in nesorazmernih tveganjih za komitente. Hud padec vrednosti EUR 7 let po sklenitvi kreditne pogodbe za toženko ni mogel biti povsem nepredvidljiv. V finančnem svetu je znano, da CHF predstavlja valuto t. i. varnega zatočišča, ki ima specifičen trend gibanja – v primeru gospodarskih kriz brez izjeme pridobiva na svoji vrednosti nasproti ostalim valutam. Poleg tega bi toženka morala vedeti, da so gospodarske krize reden (ciklični) pojav v gospodarstvu ter da položaj šibkega CHF dolgoročno ne more zdržati.

16. Sodišče prve stopnje je ocenilo, da morebitna seznanitev tožnikov s poročili in dopisi Banke Slovenije ne bi vplivala na njuno drugačno odločitev glede najetega kredita. Tudi za morebitno predstavitev preteklega dolgoročnega gibanja menjalnega tečaja CHF/EUR in informacijo o CHF kot valuti varnega zavetja je presodilo, da bi bili za tožnika z vidika njunega razumevanja valutnega tveganja irelevantni.²¹ Kot bo pojasnjeno v nadaljevanju, je takšno razlogovanje pravno zmotno, saj neustrezno relativizira pomen pojasnilne dolžnosti, tako na splošno kot tudi za konkretni primer.

17. V primeru skrbno opravljene pojasnilne dolžnosti sama okoliščina, da je izpolnitev obveznosti pri

kreditu v tuji valuti v izrazito škodo potrošnika, ne more vzpostaviti nepoštenosti. Če so bila potrošniku dana vsa potrebna pojasnila, v trenutku sklenitve pogodbe ni bilo informacijskega razkoraka med pogodbenima strankama. Vsi krediti v tuji valuti, ki so se udejanjili v očitno potrošnikovo škodo, namreč niso nepošteni.²² Tudi glede na jezikovno razlago določbe druge alineje prvega odstavka 24. člena ZVPot²³ je izključeno, da bi se potrošnik lahko sklepčno (uspešno) skliceval, da je izpolnitev obveznosti neutemeljeno v njegovo škodo, če je prejel vsa potrebna pojasnila, in se je tveganje, na katerega je bil opozorjen, uresničilo v njegovo škodo.²⁴ Če ima pogodbeni pogojev dovoljeno in dopustno vsebino, je tem bolj pošten, če je tudi pregledno predstavljen. V tem primeru je morebiten neugoden scenarij posledica hotene in informirane odločitve avtonomnega razumnega subjekta, ki jo je treba spoštovati (*pacta sunt servanda*).²⁵

18. Kot je poudarilo Vrhovno sodišče RS, ni mogoče zavzeti kategoričnega stališča, da vsakdo (bolje: nihče), ki bi se zavedal dejanskega obsega tveganja, kredita v CHF ne bi bil sklenil.²⁶ A hkrati tudi ni mogoče zavzeti kategoričnega stališča v obratni smeri, da bi vsakdo, ki je ustrezno informiran, tak kredit sklenil.²⁷ Cilj Direktive 93/13 in ZVPot ni, da potrošnik vedno sprejme zanj idealno odločitev, ampak da mu ponudnik (banka), na področjih, na katerih ima izrazito informacijsko prednost, omogoči informirano odločitev, kar je *predpogoj*, da lahko kot razumen posameznik sploh udejanji svojo resnično voljo (avtonomijo).²⁸

19. Relativiziranje pomena pojasnilne dolžnosti tudi v konkretnem primeru ne zdrži pravne presoje. Sodišče prve stopnje namreč ni ugotovilo nobenih takšnih izjemnih dejanskih okoliščin na strani tožnikov, ki bi kazale na to, da sta se bila (glede na svoje znanje, izkušnje, premoženjsko stanje idr.) pripravljena zavezati h kreditni obveznosti v CHF na vsak način, v vsakem primeru, za vsako ceno, ne glede na kakršnokoli vsebino prej prejetih informacij in opozoril s strani toženke.²⁹ Zato gre verjeti njenemu zatrjevanju, da sporne kreditne obveznosti ne bi prevzela, če bi se zavedala dejanskega obsega tveganja.

20. Ker je sodišče prve stopnje na podlagi izvedenih dokazov pravilno ugotovilo, da toženka s pomanjkljivimi pojasnili ni izpolnila svoje pojasnilne dolžnosti, iz tega (tudi glede na odsotnost prej navedenih izjemnih dejanskih okoliščin na strani tožnikov) izhaja, da je toženka kršila zahtevo dobre vere oziroma načelo vestnosti in poštenja, to pa zadostuje za ugotovitev o nepoštenosti pogodbenega pogoja³⁰ ter posledično za ugotovitev ničnosti sporne kreditne pogodbe (glej prvi odstavek 24. člena in 23. člen ZVPot ter prvi odstavek 86. člena OZ). Posledično je nična tudi pogodba o zastavi nepremičnine, ki je v razmerju do kreditne pogodbe akcesorna obveznost.

21. Odločitev v I./1. točki izreka sodbe je torej materialnopravno zmotna, zato je pritožbeno sodišče pritožbi v tem delu ugodilo in sodbo v tem delu spremenilo tako, da je ugotovitvenemu zahtevku ugodilo (peta alineja 358. člena in 3. točka 365. člena ZPP). Pri tem je v izrek sodbe v izogib morebitnim kasnejšim nejasnostim ali zapletom vneslo popravek datuma obeh sedaj ničnih pogodb – to je 17. 7. 2008. Med strankama v postopku namreč ni bilo nikoli sporno, da sta tako kreditno pogodbo kot pogodbo o zastavi nepremičnine sklenili 17. 7. 2008 in ne 8. 1. 2008 oziroma 8. 1. 2018, kot je očitno pomotoma navedla prva tožnica (glej tožbene navedbe oziroma tožbeni predlog). Da je nesporno pravilen datum sklenitve obeh pogodb 17. 7. 2008, izhaja tudi iz izrecnih navedb toženke (glej odgovor na tožbo) in iz predloženih listin v spisu (glej zlasti notarski zapis SV 1593/08 z dne 17. 7. 2008 in zemljiškoknjižni izpisek za zastavljeno nepremičnino). Obe stranki sta se tudi vseskozi sklicevali na isto (pravilno) št. kreditne pogodbe 001, zato ni dvoma, da sta tožnika dejansko zahtevala ugotovitev ničnosti te pogodbe in ne kakšne druge.

22. Ker je pritožbeno sodišče ugodilo pritožbi glede odločitve o ničnosti spornih pogodb in to odločitev spremenilo v korist tožnikov že zaradi zmotne uporabe materialnega prava, se do pritožbenih očitkov o relativnih postopkovnih kršitvah (v zvezi z (ne)izvedbo dokazov oziroma (ne)opredelitvijo do njih) ne opredeljuje vsebinsko (prvi odstavek 360. člena ZPP).

23. Nadalje je pritožbeno sodišče presojalo pravilnost in zakonitost odločitve o zahtevku, s katerim tožnika zahtevata vračilo že plačanih anuitet zaradi odpadle pravne podlage (kondikcijski zahtevek³¹ v I./2. točki izreka sodbe). Ugotovilo je, da takojšnja zavrnitev celotnega kondikcijskega zahtevka glede na spremembo odločitve o zahtevku za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe ni več pravilna, vendar pa je ocenilo, da samo te odločitve ne more spremeniti oziroma o tem še ne more odločiti dokončno. Zaradi zmotne uporabe materialnega prava (v zvezi z zahtevkom na ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe) je bilo namreč dejansko stanje glede kondikcijskega zahtevka povsem neugotovljeno, pritožbeno sodišče pa glede na naravo stvari in okoliščine primera samo ne more dopolniti postopka takó, da bi kot prvo ugotavljalo vsa dejstva v zvezi s tem zahtevkom (drugi stavek prvega odstavka 355. člena ZPP). Dopolnitev postopka na prvi stopnji je nujna za zagotovitev pravice strank do učinkovitega sodnega varstva (izostal je cel sklop dejanskih ugotovitev o pravno odločilnih dejstvih). V tem delu (I./2. točka izreka) je zato pritožbeno sodišče sodbo razveljavilo in zadevo v tem obsegu vrnilo sodišču prve stopnje v novo sojenje (3. točka 365. člena ZPP). S tem bosta tudi spoštovani pravici obeh strank do izjave in do pritožbe, obenem pa zaradi vrnitve zadeve v ponovno odločanje nobena od strank ne bo utrpela hujše kršitve pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja (primerjaj drugi odstavek 355. člena ZPP).

24. Delna sprememba in delna razveljavitev odločitev o glavni stvari terjata razveljavitev stroškovne odločitve (I./4. in II. točka izreka sodbe). O povrnitvi stroškov postopka bo mogoče odločati šele v končni odločbi, ko bo znan končni uspeh strank v pravdi (četrti in šesti odstavek 163. člena ZPP).

25. V preostalem delu je pritožbeno sodišče pritožbo zavrnilo kot neutemeljeno in sodbo v nespremenjenem in nerazveljavljenem delu (I./3. točka izreka) potrdilo. Zavrnitev zahtevka za izstavitve zemljiškoknjžnega dovolila, na podlagi katerega bo pri nepremičnini tožnikov mogoča vknjižba izbrisa hipoteke za zavarovanje toženkine terjatve, je namreč pravilna. Tožnika glede na svoje navedbe in preostali tožbeni predlog (zahtevek za ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe in pogodbe o zastavi nepremičnine) nimata materialnopravne podlage za uveljavljanje zahtevka za izstavitve zemljiškoknjžnega dovolila za vknjižbo izbrisa hipoteke. S takšnim dajatvenim zahtevkom bi lahko uspela v primeru, če bi od toženke zahtevala izpolnitev obveznosti *na podlagi pogodbe* (npr. realizacijo dogovora o izbrisu hipoteke). Ker pa želita doseči izbris toženkine hipoteke *zaradi odpadle pravne podlage* (ničnosti pogodb), bi morala tožbeni zahtevek v tem delu oblikovati drugače (primerjaj 2. točko prvega odstavka in 1. točko drugega odstavka 243. člena Zakona o zemljiški knjigi (ZZK-1)).³² V tem delu tožba torej ni sklepčna, zato je odločitev o zavrnitvi tega dela zahtevka pravilna (četudi iz drugega razloga, kot ga je navedlo sodišče prve stopnje).

26. Odločitev o stroških pritožbenega postopka se pridrži za končno odločbo (četrti in tretji odstavek 165. člena ZPP).

27. V nadaljnjem sojenju naj sodišče prve stopnje odloči še o utemeljenosti kondikcijskega zahtevka, pri čemer naj najprej razčisti vprašanje glede višine postavljenega zahtevka³³ ter ali in na kakšen način (kot navadni ali solidarni upnik) ta zahtevek uveljavlja (tudi drugi tožnik, ki je naknadno vstopil v pravdo). Odloči naj še o povračilu vseh pravnih stroškov, vključno s stroški pritožbenega postopka.

¹ V dokaznem postopku je sodišče prve stopnje vpogledalo in prebralo predložene listine obeh pravnih strank ter zaslišalo oba tožnika in tri priče (to je vodjo bančne poslovalnice, v kateri je bila sklenjena kreditna pogodba, bančnega uslužbenca, ki je bivši sodelavec prve tožnice, ter bančno uslužbenko, ki je prvi tožnici predstavila kredit).

² Ta zaključek je sodišče prve stopnje utemeljilo zlasti z argumentoma: 1) da od toženke ni bilo mogoče pričakovati ali zahtevati, da pravilno napoveduje monetarno politiko tuje nacionalne banke, ter 2) da je bil hud padec EUR več kot 8 let po sklenitvi kreditne pogodbe za obe stranki nepredvidljiv.

³ Ob tem je sodišče prve stopnje poudarilo, da okoliščine, ki so nastale po sklenitvi pogodbe in za katere toženka v času sklepanja pogodbe ni vedela niti ni mogla vedeti, niti ni mogla nanje vplivati s svojo voljo, ne morejo biti merodajne za oceno nepoštenosti pogodbenega pogoja.

⁴ Kot razloge za ta zaključek je navedlo: 1) da je z vidika načela enake vrednosti dajatev ključna presoja, koliko *CHF* mora tožnica vrniti in ne, koliko to znaša v EUR; 2) da ni pomembno, koliko je znašal začetni obrok v EUR in za koliko se je kasneje povzpel; 3) da je tožnica pridobila posojilo in s tem uresničila svoj zastavljeni cilj; 4) da sta obrestno tveganje nosili obe stranki; 5) da je prva tožnica prevzela valutno tveganje, toženka pa (sicer manjše) kreditno tveganje; 6) da sta breme valutnega tveganja, ki ga je prevzela tožnica, omejevali pogodbeni določbi o možnosti odstopa od pogodbe in o možnosti predčasne vrnitve kredita; 7) da se tožnica ni odločila za ponujeno konverzijo kredita.

⁵ Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah, s kasnejšimi spremembami.

⁶ Do spremembe sodne prakse je prišlo po izdaji izpodbijane sodbe z dne 20. 12. 2021. Glej predvsem sodbi II Ips 8/2022 z dne 19. 4. 2023 in II Ips 18/2022 z dne 21. 12. 2022.

⁷ Glej sodbo II Ips 8/2022 v 78. točki obrazložitve. V tem kontekstu je tudi utemeljen pritožbeni očitok glede neskladnosti dosedanje sodne prakse Vrhovnega sodišča RS s sodno prakso SEU.

⁸ Glej sodbo II Ips 8/2022 v 29. točki obrazložitve.

⁹ Glej sodbo II Ips 8/2022 v 36. točki obrazložitve.

¹⁰ Sistem varstva, ki je vzpostavljen z Direktivo, temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščenosti, zaradi česar pristopi k pogojem, ki jih je predhodno določil prodajalec ali ponudnik, ne da bi lahko vplival na njihovo vsebino. Glej sodbo SEU C-618/10 (39. točka obrazložitve).

¹¹ Kriterije glede vsebine in obsega pojasnilne dolžnosti bank je začrtalo SEU, v svojih odločbah pa kasneje povzelo Vrhovno sodišče RS (II Ips 197/2018, II Ips 201/2017, II Ips 141/2017, II Ips 137/2018, II Ips 195/2018 in II Ips 32/2019) in Ustavno sodišče (Up-14/21-30).

¹² Glej sodbo SEU C-212/20 v 42. točki in tam navedeno sodno prakso. SEU podobno tudi v zadevah C-186/16, C-51/17, C-125/18, C-84/19, C-670/20 (36. točka) in v zadevah Paribas (C-609/19 in C-776/19 do C-782/19).

¹³ C-776/19 do C-782/19 v 69. točki, C-609/19 v 48. točki.

¹⁴ Primerjaj sodbo II Ips 8/2022 v 63., 66. in 67. točki obrazložitve.

¹⁵ Glej sodbo II Ips 8/2022 v 44. točki obrazložitve.

¹⁶ Zahteva po informaciji takšne intenzivnosti ima podlago v praksi SEU: glej sodbe C-186/16 (49. točka obrazložitve), C-51/17 (74. točka obrazložitve) in C-609/19 (48. točka obrazložitve). Glej tudi odločbo Up-14/21-30 (32. in 33. točko obrazložitve).

¹⁷ Primerjaj sodbo II Ips 8/2022 v 66. točki obrazložitve.

¹⁸ Primerjaj sodbo II Ips 8/2022 v 70. točki obrazložitve.

¹⁹ Glej 39. in 40. točko obrazložitve sodbe.

²⁰ Glej sodbo II Ips 8/2022 v 72. točki obrazložitve.

²¹ Glej 39. do 42. točko obrazložitve sodbe.

²² Glej sodbo II Ips 8/2022 v 39. točki obrazložitve.

²³ Po tej določbi se pogodbeni pogoji šteje za nepošten, če je izpolnitev pogodbe neutemeljeno v škodo potrošnika.

²⁴ Glej sodbo II Ips 8/2022 v 43. točki obrazložitve.

²⁵ Glej sodbo II Ips 8/2022 v 45. in 46. točki obrazložitve.

²⁶ Za marsikoga je devizni kredit lahko koristen, zlasti če prejema plačo ali honorar v tuji valuti ali je ob informiranem razmisleku glede obrestnih in valutnih tveganj prišel do zaključka, da morebitne koristi pretehtajo nad riziki in si lahko tudi privoščijo znatno povišanje mesečnega obroka (glej sodbo II Ips 8/2022 v 75. točki obrazložitve).

²⁷ Temu podobno razlogovanje izhaja iz obrazložitve izpodbijane sodbe.

²⁸ Prav tako sodba II Ips 8/2022 v 75. točki obrazložitve.

²⁹ Kot npr., da bi tožnika sama imela glede kredita v tuji valuti bistveno več informacij, znanja in izkušenj od toženke, da bi prejemale (visoke) dohodke v *CHF*, da bi bila za odobritev stanovanjskega kredita pripravljena tvegati tudi znatno povišanje mesečnih obrokov, da bi bila na splošno špekulativno naravnana ter da bi si glede na svoje premoženjsko stanje lahko privoščila tudi znatno povišanje mesečnih obrokov.

³⁰ Po ZVPot za nepoštenost pogodbenega pogoja zadostuje, da je ugotovljena bodisi nepoštenost v ravnanju ponudnika (dobra vera v postopkovnem pogledu) bodisi nepoštenost v teži bremena pogodbenega pogoja za potrošnika (dobra vera v vsebinskem pogledu – neravnotežje). Dobra vera v postopkovnem smislu je zajeta v vseh alinejah prvega odstavka 24. člena ZVPot. V kontekstu presoje nepoštenosti pogodbenih pogojev je merilo dobre vere objektivno. Ni treba, da banka v fazi predpogodbenih pogajanj v razmerju do potencialnih kreditorejmalcev deluje zavajajoče (npr. z zagotovitvami o stabilnosti valutnega razmerja *CHF/EUR*). Zadostuje ugotovitev, da bi se banka ob profesionalni skrbnosti lahko zavedala škodljivih posledic za potrošnika (tudi, če jih ni želela) – glej sodbo II Ips 8/2022 v 56., 57. in 58. točki obrazložitve.

³¹ Na podlagi prvega odstavka 87. člena OZ.

³² Zemljiškoknjižno dovolilo je razpolagalni pravni posel stvarnega prava, ki za svojo veljavnost potrebuje veljaven zavezovalni pravni posel. Če je zavezovalni pravni posel ničen in je zato neveljavno tudi zemljiškoknjižno dovolilo (izdano na podlagi zavezovalnega pravnega posla), je vknjižba stvarne pravice neveljavna iz materialnopravnega razloga. V takšnem primeru lahko tisti, čigar stvarna pravica je bila zaradi neveljavne vknjižbe kršena, s tožbo uveljavlja zahtevek, da sodišče ugotovi neveljavnost vknjižbe in odloči, da se vzpostavi prejšnje zemljiškoknjižno stanje vpisov.

³³ Glej konec IV. točke pripravljalne vloge tožnice z dne 10. 6. 2020, kjer je naveden višji znesek kot v tožbi (175.569,61 EUR).

Datum zadnje spremembe: 05.09.2023